

TEKZİP

hadis rivayetlerinde Hz. Peygamber'e söylemediği sözleri nisbet etmenin ağır vebaline de dikkat çekilmektedir.

Ehl-i sünnet âlimleri tarafından tekzip inkârla birleştirilerek tasdikî karşıtı kabul edilmiş (Tehânevî, I, 451), küfür tekzip şeklinde tanımlanmış (Mâtürîdî, s. 611), kalbin tasdikinin iman olduğu belirtilmiştir. Ancak tasdikî dinî terminolojide imanın temel niteliği olarak özel bir anlam kazanması gibi, tekzip de inkâr paralelinde kendine özgü bir içeriğe sahiptir. Dinî alanda tekzipin temelde üç şekilde gerçekleştiği ifade edilmiştir. Bazan münafıklarda görüldüğü gibi dil ile değil kalp ile, bazan inatlarından dolayı inkâr edenlerde görüldüğü gibi kalben doğruluğuna inandıkları halde dil ile vuku bulur. Bazan da hem kalp ile hem dil ile ortaya çıkar (Fahredden er-Râzî, XXIX, 84-85).

"Bir şeyi örtüp gizlemek, gerçeğin üzerine perde çekmek" anlamındaki "küfür" kavramı birçok âyette birlikte zikredildiği kızb kavramının içeriğiyle (M. F. Abdülbâkî, *el-Mu'cem*, "kfr" md.), ayrıca "ihtilâk" (yalan uydurmak) kelimesi (Sâd 38/7) müşrikler tarafından Hz. Peygamber'e gelen vahiy için kullanılmıştır. Ankebût sûresinde (29/17) puta tapanlara hitap edilerek asılsız davranışlar sergiledikleri belirtilirken yine "halk" köküne yer verilmiştir. Asıl mânası "yarmak" olan "fücûr" (*fecr*) dinî terminolojide "dindarlık ve dürüstlüğü'nün perdesini yırtmak" anlamına gelmektedir. Kur'an'da bu tür hareketlerde bulunanlara "fücâr" denilmiş, bir âyette (el-Kıyâme 75/5) inkârcı kişinin, önünde bulunan kıyamet gününü yalanlaması ifade edilirken "*fecr*" kavramı kullanılmıştır. "Tabii istikametinden sapmış yalan söz, iftira" mânasındaki "zûr" kelimesi de Kur'an'da gerek inanç gerekse ahlâk açısından doğru çizgiden sapmayı anlatmaktadır (M. F. Abdülbâkî, *el-Mu'cem*, "zvr" md.). Yine Kur'an'da on iki yerde geçen "cahd" da (bir şeyi bildiği halde kabullenmeyip inkâr etmek) tekziple anlam yakınlığı içinde olan kavramlardandır (bk. CAHD).

BİBLİYOGRAFYA :

Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "şdk" md.; *Li-sânü'l-Arab*, "kzb", "şdk" md.leri; Tehânevî, *Keşşâf* (Dahrûc), I, 451; M. F. Abdülbâkî, *el-Mu'cem*, "şdk" md.; Mâtürîdî, *Kitâbü't-Tevhîd* (nşr. Bekir Topaloğlu – Muhammed Aruçi), Ankara 1423/2003, s. 611; Nesevî, *Tebşîratü'l-edille* (Salamé), I, 25; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, Beyrut 1421/2000, XII, 169; XXIX, 84-85; Ebû'l-Bekâ, *el-Külliyât*, s. 556-557, 768; Bünyamin Erul, "Sahabe Döneminde Tekzip ve Tekzipin Mahiyeti", *AÜİFD*, XXXIX (1999), s. 455-489.

HÜLYA ALPER

TEL, Mesut Cemil
(1902-1963)Tambur virtüozu,
viyolonsel, koro şefi.

Aralık 1902'de İstanbul Cağaloğlu'nda doğdu. Asıl adı Mesut Ekrem'dir. Babası Tanbûrî Cemil Bey, annesi Şerif Saide Hanım'dır. On yaşlarında iken babasından aldığı kemençe ve solfej dersleriyle başladığı müzik çalışmalarına Kaşyarak Hüsameddin Efendi'den usul öğrenerek devam etti. 1915'te Galatasaray Mekteb-i Sultânî'sinde okurken Daniel Fitzinger'den Batı müziği eğitiminin yanı sıra keman dersleri aldı. Babasının ölümünden (1916) sonra onun talebesi olan virtüoz Kadı Fuad Efendi ve Refik Fersan'dan tambur çalıştı. Refik Talat'tan (Alpman) nazariyat çalışmalarını sürdürdü ve Hamparsum notasını öğrendi; bir taraftan da viyolonist İzzet Nezhî ile Batı müziğini ilerletti. Birkaç yıl içinde önemli müzik mahfillerinde tambur çalmaya başladı ve kendisinden söz ettirmeyi başardı. Bu arada Yenikapı ve Galata mevlevîhânelerine devam ederek pek çok müzikşinasla tanıştı ve onlardan faydalandı. Bunlar arasında Mehmet Emin Dede (Yazıcı), Rauf Yektâ Bey, Zekâizâde Hâfız Ahmet (Irsoy) ve neyzen Hilmi Dede en önemlileridir. Mehmet Suphi'den (Ezgi) klasik tambur öğrendi. Şerif Abdülmecid Efendi ve Karl Berger'den keman dersleri aldı. Şerif Abdülmecid Efendi'nin kardeşi Şerif Mehmet Muhittin ile (Targan) tanışmasının ardından ondan düzenli biçimde viyolonsel eğitimi gördü. Dârülfünun Hukuk Fakültesi'nin ikinci sınıfında iken Hüseyin Sadettin (Arel) tarafından Berlin'e gönderildi. Stern Konservatuvarı ve Müzik Akademisi'nde Batı müziği nazariyatı ve armoni eğitimi aldı ve Hugo Berger'den viyolonseli ilerletti. Berlin Üniversitesi Psikoloji Enstitüsü Ses Arşivi'nde asistanlık yaptı. 1924 yılının sonunda annesinin hastalığı sebebiyle öğrenimini bitirmeden İstanbul'a döndü.

1925'te Dârülelhan'a solfej, nazariyat ve tambur, Gelenbevi Lisesi'ne müzik muallimi tayin edildiyse de aynı yıl görevinin Konya Lisesi'ne nakledilmesi üzerine muallimlikten ayrıldı. 1926'da İstanbul Radyosu'nda programcı, spiker, yönetici, viyolonsel ve tambur sanatçısı olarak çalışmaya başladı. 1937'de başspiker ve müdür vekili oldu. Bu arada 1930'da Pertevniyal Lisesi'nde müzik öğretmenliği yaptı. 1935'te İstanbul Belediye Konservatuvarı Tarihî Türk Müzikleri Eserlerini Tasnif ve Tesbit Heyeti

üyeliğine, ardından aynı kurumda sanat üyeliğine getirildi. Ankara Radyosu hizmete girince Türk müzikleri neşriyat şefliği göreviyle Ankara Radyosu'na gittiği yıl (1938) Klasik Türk Müzikleri Korosu'nu kurdu ve uzun yıllar bu koroyu yönetti. 1940'ta Ankara Radyosu Müdürlüğü'ne tayin edilmesinin ardından Türk ve Batı müziklerini bünyesinde toplayan müzik yayınları şefliğine getirildi (1941). 1950'de Türkiye radyoları müdürü oldu, ertesi yıl görevini radyo müdürü olarak İstanbul'a nakletti. Kırkıncı sanat yılı jübilesi 14 Kasım 1952'de İstanbul'da Atlas Sineması'nda yapıldı. 1955'te Cevdet Çağla ile birlikte gittiği Bağdat Güzeller Sanatlar Akademisi'nde müzik bölümü başkanlığını üstlendi ve Türk müzikleri dersleri verdi. 1959'da başmüşavir sıfatıyla İstanbul Radyosu'na döndü. Eylül 1960'ta memuriyet hayatından emekliye ayrıldı. 31 Ekim 1963 tarihinde Haseki Hastahanesi'nde vefat etti ve Sahrayıcedid Mezarlığı'na defnedildi. Ölümünden sonra İstanbul Radyosu'nun büyük stüdyosuna ve Kuştepe semtindeki bir sokağa ismi verildi.

Mesut Cemil, Türk ve Batı müzikisindeki geniş bilgisi, müzik hocalığı, koro yöneticiliği, saz icracılığı, idareciliği ve program yapımcılığı, dili kullanmadaki ustalığı ve yazarlığı ile son dönem sanatçıları arasında farklı bir yere sahiptir. On yedi yaşlarında iken özel tambur hocalığına başlamasının ardından Ali Rifat Bey'in (Çağatay) yönettiği Şark Müzik Cemiyeti konserleriyle sahneye çıkmaya başlamış, Ali Rifat Bey'in evinde düzenlenen, dönemin ünlü sanatçıların katıldığı toplantılarda birçok kişiyle tanışmış, bunlar arasında Münir Nurettin Selçuk ve Refik Fersan'la başlayan dostlukları uzun yıllar sürmüştür. Berlin'de bulunduğu sırada viyolonist Âli Sezin ve Mahmut Ragıp Gazimihal'i tanımış, onların vasıtasıyla Curt Sachs, Erich Moritz von Hornbostel ve Robert Lachman gibi ünlü müzik adamlarıyla birlikte çalışma ortamı bulmuş, müzikoloji ve folklor dair önemli bilgiler almıştır.

Dârülelhan'da ve Gelenbevi Lisesi'ndeki görevleri sırasında Cemal Reşit ile Ekrem Reşit (Rey) kardeşler ve Muhiddin Bey'le (Sadak) birlikte Union Française konserlerine viyolonseliyle katılmış (1925-1927), 1930'lu yılların ortalarında kurduğu Unison Erkekler Korosu ile toplu icranın ilk ciddi örneklerini vermeye başlamış, Klasik Türk Müzikleri Korosu'nda kendi koro anlayışını ortaya koymuştur. Onun en önemli hizmetlerinden biri bu sanatın icrasına getirdiği disiplin, teknik ve düzenle modern

anlayıştır. Bu anlayış çerçevesinde ince saz ve küme faslını yeniden düzenlemiştir. Ayrıca Ankara Radyosu'nda Yurttan Sesler ve Bir Türkü Öğreniyoruz adlı programların ortaya çıkmasında, halk müzikisinin bu programlarla radyodan tanıtılması ve yayılmasında büyük rolü olmuştur. Nevzat Atlığ kendisini XX. yüzyılda müzikde çığır açmış üç büyük icracı arasında zikreder: Tambur ve kemençe'de Tanbûrî Cemil Bey, ses icrasında Münir Nurettin Selçuk, toplu icrada Mesut Cemil.

1938'de Ankara Gazi Terbiye Enstitüsü'nde viyolonsel, 1944'te Ankara Devlet Konservatuvarı'nda Türk müzik tarihi, 1948'de aynı kurumda viyolonsel ve İstanbul Belediye Konservatuvarı'nda müzik folkloru (1951) hocalıklarıyla müzik eğitimi ve öğretimine büyük katkılarda bulunan Mesut Cemil, Ankara'da bulunduğu sırada Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiştir (1945). Hocalığı sırasında pek çok talebe yetiştirmiştir. Bunlar arasında Muhiddin Erev, Alâeddin Yaşar, Mefharet Yıldırım, Ercüment Bataş ve Necdet Yaşar sayılabilir. Niyazi Sayın, onun müzikşinaslar arasında beğendiği kişileri pek söylememesine rağmen Hâfız Şaşı Osman'ın okuyuş tarzını çok beğendiğini anlatmıştır. 8 Mart – 11 Nisan

1932'de Kahire'de toplanan Arap Müzik Kongresi'ne Rauf Yektâ Bey'le birlikte katılmış, 1935'te Viyana'da Türk müzikisiyle ilgili konferanslar vermiş, 1960'ta Paris'te UNESCO'nun düzenlediği Çağdaş Bestekârlar Festivali'nde Türkiye'yi temsil etmiştir. Mesut Cemil ayrıca bir sohbet adamı ve dil ustasıydı. Bunda, okul yıllarında ve ilk gençlik dönemlerinde edebiyatla ilgilenmesinin yanı sıra geniş bir sanat ve kültür çevresinde yetişmiş olmasının büyük etkisi vardır. Özellikle İstanbul Radyosu'ndaki yöneticiliği sırasında hazırlayıp sunduğu Ses ve Saz Dünyamızdan adlı programlarındaki samimi, duygulu, nâzik tavrı, akıcı anlatımı, nüktelerle süslenmiş sade üslubu, yumuşak sesi ve mükemmel diksiyonu, bazı programlardaki açıklayıcı bilgilerle usta bir konuşmacı olduğunu ortaya koymuştur.

Tamburu bir müzikalite ve teknikle icra eden Mesut Cemil'in babası gibi çok mızrap kullanılarak ritimsel melodinin şekillendirildiği bir tambur tarzı vardı. İhsan Özer, Mesut Cemil'in geleneksel müzikle yetiştiğini, babasının tarzını kendi tarzıyla birleştirerek yeni bir üslup oluşturduğunu ifade eder. Onun ortaya koyduğu bu taklitsiz üslupta bir serbestlik sezilir. Ruşen Ferit Kam (kemençe), Vecihe Daryal ile (kanun) birlikte bu üçlünün uzun yıllar titizlikle ortaya koyduğu yorumlar Türk müzikisinin en canlı icraları olarak arşivlerde yerini almıştır. Mesut Cemil plaklarda ve radyoda pek çok taksim yapmıştır. Aynı zamanda usta bir viyolonselci diye bilinen Mesut Cemil lavtayı üçüncü bir saz olarak benimsemiştir. Bunların dışında yaylı tambur, kemençe, keman, ud, viyola ve bağlama ailesindeki sazları çalmış, onun müzikalitesi icracılıkta çığır açmıştır. 1936'da hazırladığı yayımlanmamış tambur etütleri bugün Murat Bardakçı'nın elinde bulunmaktadır. Fazla bestesi yoktur. Şehnaz sirto, nihâvend saz semâisi ve çok sesli çârgâh Türk rakısı dışında dört adet şarkısı ve "İzmir Yollarında" adlı bir marşı bilinmektedir. Sadece nihâvend saz semâisi bile bestekârlıktaki düzeyini gösterecek bir eser kabul edilmiştir.

Eserleri. 1. *Türk Tarihinin Ana Hatları* eserinin müsveddelerinden: *Medeniyet Tarihinde Müzik Âletleri ve Türkler* (İstanbul 1934). Broşür tarzındaki bu çalışma *Müzik Mecmuası*'nın 374. sayısında da neşredilmiştir (İstanbul 1980). 2. *Tatbikathı Türk Müzikisi Târîhi* (Ankara 1940-1941). Osmanlı Türkçesiyle kaleme alınan el yazması halindeki eser bu-

gün İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi'nde (nr. 57) kayıtlıdır. 3. *Kutbün Nâyî Şeyh Osman Dede* (1945, AÜ Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü lisans tezi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Ktp., nr. BT 8). 4. *Tanburî Cemil'in Hayatı* (Ankara 1947). *Vakit* gazetesinde Nisan-Ağustos 1946 tarihleri arasında tefrika edilmiş, eseri bazı değişiklik ve ilâvelerle Uğur Derman yayımlamıştır (İstanbul 2002). İstanbul Konservatuvarı tarafından neşredilen *Türk Musikisi Klâsiklerinden Mevlevî Âyinleri*'nin son ciltlerini (X-XVIII, İstanbul 1935-1939) hazırlayan heyette yer alan Mesut Cemil'in 200 civarında makale yazdığı söylenmektedir. Onun makaleleri İstanbul'da *Âile*, *Dârü-l-elhan*, *Hafta*, *Hayat Tarih Mecmuası*, *Kalem Dergisi*, *Kültür Haftası*, *Müzik Mecmuası* (İleri Müzik Mecmuası), *Resimli Hayat Dergisi*, *Türk Düşüncesi*, *Türk Mason Dergisi*, *Yarın* ve Ankara'da *Hep Bu Toprakta*, *Radyo Mecmuası* (Şerif Sait Çeren imzasıyla), *Ulus*'ta yayımlanmıştır. Ciddi bir tıp kültürüne sahip olan, veteriner olmayı arzu ettiğini söyleyen Mesut Cemil'de çocukluk yıllarına kadar uzanan bir kedi sevgisi vardı. Turgut Etingü onun yalnız kediler için otuz sekiz makale yazdığını söyler (bk. bibl.). Basılmamış bazı roman ve hikâye tercümele-ri bulunan Mesut Cemil hakkında F. Arzu Yücebıyık yüksek lisans tezi hazırlamıştır (*Mesut Cemil'in Hayatı ve Eserleri*, 1992, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

BİBLİYOGRAFYA :

40. *Sanat Yılında Mesut Cemil*, [baskı yeri yok] 1952 (Cumhuriyet Matbaası); Vural Sözer, *Müzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi*, İstanbul 1964, s. 418; Cevdet Kozanoğlu, *Radjo Hatıralarım* (haz. M. Nazmi Özalp), Ankara 1983, tür.yer.; Özalp, *Türk Müzikisi Tarihi*, II, 273-284; a.mlf., *Türk Sanat Müzikisinin Yakın Tarihçesi ve Ruşen Ferit Kam*, Ankara, ts. (Yorum Matbaası), tür.yer.; Gökhan Akçura, *Kedi Kitabı*, İstanbul 2003, s. 19-27, 153-178; Ergun Balcı, *Nevzat Atlığ: Müzikimizle Övünmemiz İçin*, İstanbul 2004, tür.yer.; Edip Akın, "Üstad Mes'ut Cemil'in Hal Tercemesi", *Resimli Radyo Dünyası*, sy. 126, İstanbul 1951, s. 5-8; Turgut Etingü, "Mesut Cemil", *Hayat Mecmuası*, sy. 48, İstanbul 1963, s. 26; "Mesut Cemil'in Ölümünden Evvel ve Sonra Ne Dediler-Ne Yazdılar", *MM*, sy. 189 (1963), s. 229-247; Murat Bardakçı, "Mesut Cemil'in Bilinmeyen Tambur Metodu Ortaya Çıktı", *Hürriyet*, İstanbul 10 Ocak 1999; Beşir Ayvazoğlu, "Bir Edebiyat Adamı Olarak Mesut Cemil", *Zaman*, İstanbul 15 Aralık 2002; "Mesut Cemil 1902-1963", *Musikşinas*, sy. 8, İstanbul 2006, s. 89-153; "Cemil (Mes'ud Ekrem)", *İst.A.*, VI, 3446-3456; Öztuna, *BTMA*, I, 175-177; Mehmet Güntekin, "Mesut Cemil", *DBİst.A.*, V, 410-411. NURİ ÖZCAN

Mesut Cemil Tel

